

**ПАМ'ЯТІ
БОГДАНА-РОМАНА ХАВАРІВСЬКОГО**

26 липня 2016 р. архівна родина Тернопільщини втратила свого багаторічного директора Богдана Васильовича Хаварівського.

Богдан Васильович народився 1 вересня 1948 р. у с. Гумніська Тербовлянського району Тернопільської області. Після закінчення Тербовлянської десятирічки, з 1967 р. навчався на філологічно-

му факультеті Чернівецького державного університету, який успішно закінчив у 1972 р. З серпня 1972 р. до грудня 1974 р. працював учителем, а потім – вихователем у Тернопільському технічному училищі № 2.

У грудні 1974 р. доля вперше привела Богдана Васильовича в Тернопільський обласний Державний архів. Саме перебуваючи на посаді наукового співробітника архіву, він почав вивчати ази архівної справи. Як старший науковий співробітник, Богдан Васильович упродовж 1975–1976 рр. займався збиранням документів особового походження Івонни Омелянівни Блажкевич–письменниці, поетеси, депутата Народних зборів у Львові, невтомного громадського діяча. Ця робота завершилася формуванням одного з найкращих особових фондів архіву.

У 1977 р. учительська доля знову покликала Богдана Васильовича на викладацьку ниву в СПТУ-3 м. Тернополя, а потім і в Тернопільський педінститут (1989–1990 рр.)

У другій половині 1980-х років суспільно-політичне життя починає активно бурлити. У громадян пробуджується національна свідомість, відроджуються українські просвітницькі організації, політичні рухи. Як людина, якій не байдужа доля власного народу і української держави, Богдан Васильович включається в процес державотворення, стає співзасновником Товариства української мови (1989 р.), головою обласного правління Асоціації українських словесників (1989 р.), членом правління обласних організацій “Просвіта” (1989 р.) та Конгресу української інтелігенції (1995 р.), активним учасником Народного Руху України за перебудову.

У квітні 1990 р. Богдана Васильовича призначають на посаду начальника Управління народної освіти Тернопільського облвиконкому. З невідомим запалом разом із групою науковців він бере активну участь у розробленні Концепції української національної школи.

Із призначенням на посаду директора Державного архіву Тернопільської області в листопаді 1992 р. для Богдана Васильовича починається найважливіший період його життя. Архів дозволяє йому реалізуватись як людині, багатій на творчі роздуми. Цьому сприяють і суспільно-політичні процеси та проголошення Української держави. З великою зацікавленістю Тернопільщину відвідують представники української діаспори. Часто їхній шлях проходить через архів, завдяки чому бібліотечні фонди поповнюються діаспорними виданнями. Завдяки особистому спілкуванню Богдана Васильовича з Миколою Івановичем Мушинкою, професором Пряшівського університету, в архіві були утворені особові фонди Северина Дністрянського і Степана Рудницького.

Богдан Васильович започаткував видавничу серію “Корінь і крона”, в якій одна за одною виходять книги, в тому числі й ті, де він – співавтор: “Біфони” (1996 р.), “Хто пожав “Бурю”?” (1998 р.), “Міська геральдика Тернопільщини” (2003 р.), “Предтеча” (2003 р.), “Михайло Паращук” (2004 р.).

Обласний архів перестає бути просто архівом. Він стає культурно-мистецьким перехрестям, на якому можна було зустріти поетів С. Сапеляка, М. Левицького, Є. Безкоровайного, Б. Демкова, художників І. Марчука, Я. Омеляна, акторів обласного драматичного театру, представників української діаспори із США, Канади, Чехословаччини. Завдяки такій дружбі архіву з митцями було започатковано багато особових фондів. Богдан Васильович став частим гостем на телебаченні та радіо.

Попри велике навантаження в архіві, Богдан Васильович бере активну участь у громадському та суспільно-політичному житті Тернопільщини. У 1994 р. його обирають депутатом Тернопільської обласної ради. Він стає членом Національної спілки краєзнавців України (1992 р.) і Наукового товариства ім. Т. Г. Шевченка (1994 р.), з 2003 р. очолює обласне історико-просвітницьке товариство “Меморіал”, входить до складу редакційних колегій “Книга пам’яті”, “Реабілітовані історією”, “Тернопільський енциклопедичний словник”.

За високий професіоналізм та активну громадянську позицію Богдану Васильовичу було присуджено літературно-мистецьку премію імені Іванни Блажкевич та братів Богдана і Левка Лепких. Український фонд культури нагородив його медаллю “За подвижництво в культурі”, у 2008 р. йому присвоєно почесне звання “Заслужений працівник культури України”, а в 2009 р. Указом Президента України нагородже-

но орденом “За заслуги” III ступеня. Але найбільшою і найдорожчою нагородою, зі слів Богдана Васильовича, було започаткування в архіві його особового фонду.

З 1992 р. до 2010 р. Богдан Васильович Хаварівський був незмінним директором Державного архіву Тернопільської області. День у день, 18 років він відкривав важкі двері архіву, який по-справжньому став йому рідним домом, а колектив – великою родиною. Вже перебуваючи на відпочинку, Богдан Васильович щотижня, а то й частіше, заходив у рідний архів і всі чули його вічне запитання: “Як там мої архівні бджілки?”.

27 липня 2016 р. колектив архіву назавжди попрощався з Богданом Васильовичем Хаварівським. У наших серцях і в нашій пам’яті він залишився веселою, доброзичливою, сповненою мрій і бажань людиною.

Колектив Державного архіву Тернопільської області

* * *

Р. Я. Пиріг, доктор історичних наук, професор, Голова Державного комітету архівів України (1998–2002): “Із сайту Державної архівної служби України прийшла сумна звістка – помер Богдан Васильович Хаварівський, колишній директор Державного архіву Тернопільської області (1992–2010).

Свого часу мені довелося працювати з кількома десятками директорів архівних установ. Однак Богдан-Роман (таке його повне ім’я) був особливою постаттю. Не буду говорити про високі професійні і управлінські якості. Вже на початку 1990-х – це яскравий тип українського патріота. І цей україноцентризм був іманентним, природним, сформований нехай і радянським, але західноукраїнським середовищем. Як і більшість директорів архівних установ, він пройшов школу комсомольсько-партійно-державної роботи (зав. облвно), однак вирізнявся неповторним галичанським шармом – мовою, манерою спілкування, зовнішністю, аристократизмом.

Хай земля буде тобі пухом, Богдане!”

Г. В. Боряк, доктор історичних наук, професор, Голова Державного комітету архівів України (2002–2006): “Я вдячний долі за те, що вона подарувала мені знайомство і плідну співпрацю з блаженної пам’яті Богданом Васильовичем Хаварівським.

Надзвичайна інтелігентність і стриманість, підкреслена внутрішня гідність, духовний аристократизм, загострене почуття справедливості й правдолюбство, нестримний потяг до свободи й розкутість – саме такі, передусім, риси асоціюються з цією яскравою особистістю.

Появу пана Богдана на людях супроводжували легка жартівливість і тонка іронічність, – зазвичай за ними ховається не лише глибокий розум, але й душевна вразливість... Його любили колеги, злегка побоювалося керівництво, уникали недоброзичливці. Він сміливо відповідав на відкриті виклики, але виглядав розгубленим, коли наштотувувався на підступність і хамство. Він блискуче вирішував серйозні проблеми, але не завжди міг дати собі раду у побутових дрібницях.

Це була масштабна постать. Саме таким Богдан Хаварівський назавжди залишився у моїй пам'яті”.

Г. В. Папакін, доктор історичних наук, помічник начальника Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів УРСР (з 1980 р.), начальник Управління інформації та міжнародного співробітництва Державного комітету архівів України (2000–2008): “Світла постать Богдана-Романа Хаварівського надовго залишиться в пам'яті всіх, хто його знав. А знали його безліч людей як у рідному Тернополі, так і по всій Україні. Він привніс до кола директорів державних архівів неповторний галицький шарм, уроджену культуру, виразно патріотичну позицію. Одним словом, це була людина, яку неможливо було не полюбити буквально з перших хвилин спілкування.

Пригадую непросту історію його затвердження на посаду директора (це були часи, коли керівників держархівів областей призначав Головархів), але він тримав себе дуже шляхетно, водночас по-бойовому, і швидко здобув загальне визнання – як в директорському середовищі, так і в керівному архівному органі. Вмів він і гарно відпочити, створюючи святковий настрій для всіх оточуючих. Тож нехай нині мирно спочиває його невгамовний бойовий дух, а пам'ять про нього зберігатиметься вічно”.

В. П. Купченко, кандидат історичних наук, директор Державного архіву м. Києва: “Відійшов у вічність Богдан, з побілілими скронями, але з душею дитини. Своє життя прожив людиною честі, гідності, совісті і, головне, – з полум'яним гарячим серцем патріота. Душею не зачерствів. Жив у злагоді із собою, гордий був, але з “умінням жити”. Любив живопис, мріяв побачити виданий альбом художника-земляка, з яким товаришував, та якого довго чекав із-закордону. Радів, що той повернувся на Батьківщину, і скоро всі побачать його твори.

Спілкувалися ми з Богданом Васильовичем рідко, на підсумкових колегіях. Пригадую Полтаву, мороз більше як 25°, а ми з ним гуляємо парком, він посміхається, говоримо як завжди про роботу, а думки птахами линуць у 2004 р.: “Пам'ятаєш, як перебуваючи на XV Міжнародному конгресі архівів (Відень, Австрія), співали гімн України?”. Богдан дозволив мені тоді сфотографуватися у своїй чорного кольору вишиванці. Фото на згадку є.

Нашарування часу лише загострили біль втрати, на жаль, смерть не подолати. Пишу і сумую за тобою...”

О. О. Клименко, кандидат історичних наук, краєзнавець: “Я по-товаришував із поетом-романтиком Богданом ще з часів студентства у Чернівецькому університеті, згодом мав щастя працювати під його зрілим і професійним керівництвом у Державному архіві Тернопільської області.

Студентська юність, сама атмосфера університету породили в обдарованого юнака творчий неспокій, який не полишав його протягом всього життя. Патріотизм і безмежна любов до України виплекали у Богдана його педагоги-наставники, такі як Михайло Івасюк (батько видатного композитора) та Дмитро Бучко, яких він завжди згадував з пієтетом.

Богдан прийняв майже радянський архів, коли той стояв на роздоріжжі організаційному та ідейному. За час його керівництва колективу вдалося упорядкувати архівну стихію, подолати стоси неупорядкованих документів, і він став по справжньому науковою установою, одним із центрів громадського та культурного життя області. Йому вдалося повернути в Україну особові архіви науковців зі світовим іменем правника Станіслава Дністрянського та географа Степана Рудницького.

Богдан був неординарною і авторитетною постаттю, його весела товариська вдача притягувала до себе творчих людей. Нитки високої духовності пов’язували його з художниками Іваном Марчуком, Олександром Удіним, поетами Романом Лубківським та Борисом Демківим, відомими діаспорними істориками Василем Веригією, Тарасом Гунчаком, Орестом Субтельним, філологом Миколою Мушинкою.

Копітка робота на посаді директора архіву не завадила Богдану займатися історією України, яка була його любов’ю і пристрастю. Він нею жив, в архівному пилу вдихав пахощі минулих літ. У співавторстві з друзями ним написані науково-публіцистичні праці “Предтеча”, “Хто пожав “Бурю”?”, “Міська геральдика Тернопільщини” й інші.

Колеги цінували його за професіоналізм, поважали за чесність і справедливість, любили за сердечність і доброту. Мав дар „свіжим оком” оцінити проблему, на півслові вловити її суть і видати з галицьким гумором витончену дефініцію. Помірковано і переконливо міг довести свою правоту і вибачитись за помилку. А ще він вмів не таїти зла навіть до тих людей, які завдали прикростей, не намагався зводити рахунки чи прагнути до якогось реваншу. Він належав до тих людей, які готові були прийти на допомогу у скрутну хвилину. Його кабінети в архіві та Тернопільському обласному відділенні історико-просвітницького товариства “Меморіал” були відкритими для всіх.

Богдан не мислив себе поза працею в праці було його життя. Він шалено жив і працював, не шкодуючи себе, мабуть, відчував, що життя

його коротке. Він був одним із засновників літературної премії братів Лепких, членом численних редакційних колегій, зокрема енциклопедичних видань “Історія міст і сіл Української РСР. Тернопільська область”, “Тернопільщина. Історія міст і сіл” та інших. Він не відсиджувався там, не був весільним генералом, а працював натхненно, з повною віддачею. Був і сумлінним педагогом (читав курс лекцій з архівознавства на історичному факультеті Тернопільського національного педагогічного університету).

Він пішов з життя, неначе відлетів у вирій з журавлями. Як кожна непересічна людина, залишив свій слід в історії, залишив і нереалізовані плани...

Спасибі тобі, Богдане, за те, що ти був у моєму житті”.

К. П. Мицан, колишній директор Державного архіву Івано-Франківської області (1993–2010 рр.): “Звістка про смерть Богдана Романа Хаварівського застала мене в теплу літню днину на центральній площі Івано-Франківська. Перша думка: такого не може бути, це якесь непорозуміння! Як в таку погоду пору, коли сонечко щедро сіє своє тепло над землею, міг померти такий веселун, жартівник, оптиміст і ще далеко не похилого віку чоловік?!

А потім, коли вгамовуються перші збурення почуттів і думок, у пам’яті виринають окремі згадки, як кадри фільму: ось Богдан емоційно виступає на розширеній колегії в Києві після пожежі в міському архіві Кам’янець-Подільська – він вболівав за стан українських архівів, за долю документів, які несуть у віки історію українського народу; ось він показує мені колекцію зібраних ним краєзнавчих документів із рідного Поділля – він любив свій край, як і всю Україну, а його патріотизм був дієвим; ось він проводить чергову зустріч директорів архівів із представниками Генеалогічного Товариства штату Юта на базі санаторію “Медобори” і страшенно хвилюється, щоб усе вдалося, щоб усі були задоволені, а головне, щоб в усіх залишилися найкращі спогади про його рідну Тернопільщину.

І вже зовсім неможливо уявити собі директорські “посиденьки”, які ми завжди організовували після офіційних зустрічей, без Хаварівського! Він був дійсно душею компанії. А ще у нього було неперевершене вміння жартувати і посміятися над самим собою.

Сумно, коли люди, з якими дуже багато років працюєш на одній ниві, яких знаєш, розумієш, любиш, так несподівано перепливають свою ріку Життя і причалюють до берега з назвою Потойбіччя.

Богдане, ми будемо тебе пам’ятати, бо ти склав частинку і нашого життя. Нехай тобі ТАМ буде добре”.